

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังเหนือ
อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลวังเหนือ

**ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังเหนือ
อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์**

**กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลวังเหนือ**

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในปัจจุบันเมืองไทยเราได้กลายเป็นประเทศเปิดที่รับเอาความรู้และเทคโนโลยีของต่างชาติเข้ามาอย่างมากมาย ทำให้ไทยกลายเป็นประเทศที่มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยี จากผลของการรับเอาวัฒนธรรมของ ชาติดินมานี้เอง ทำให้ประเทศของเรา ชุมชนของเรานึกถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเทคโนโลยี ในท้องถิ่นอันดี ที่เคยสืบทอดกันมาช้านาน ปัจจุบัน วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของไทยเราส่วนมากจะยังคงปฏิบัติสืบ ทอดกันมาตามชนบทหรือ ตามท้องถิ่นทางไกล ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่ยังคงมีการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน และ เทคโนโลยีในท้องถิ่นอยู่ ดังนั้นการศึกษภูมิปัญญาชาวบ้านของเราจึงเป็นการดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและวิถี ชีวิตของท้องถิ่นเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้แก่ผู้ที่สนใจได้รับทราบ และร่วมภูมิใจกับบุคคลในท้องถิ่นด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานเป็นการดำรงในชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่นโดยมีการปรับสภาพการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ธรรมชาติตามกาลเวลา (ประเวศ วะศรี, 2536)

2.1 ความหมายของภูมิปัญญา พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546, หน้า 826) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาไว้ว่า “พื้นความรู้ความสามารถ” ภูมิปัญญาหมายถึงทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะคนหรือเป็นลักษณะสากล ที่หลายถิ่นมีคล้ายกันก็ได้ ภูมิปัญญา ชาวบ้านในแต่ละถิ่นเกิดจากการแสวงหาความรู้ เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติ ทางสังคม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ภูมิปัญญานี้จึงเป็น ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและชาวบ้าน เช่น การประกอบพิธีกรรมของชุมชน หรือประเพณีการรวมกำลัง ช่วยกันทำงานใหญ่หลวงเกินวิสัยที่จะทำสำเร็จได้โดยคน เดียวเป็นต้น ภูมิปัญญาหมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคล และสังคม ซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติสืบต่อกันมาภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรของบุคคลหรือ ทรัพยากรความรู้ก็ได้ทรัพยากร ความรู้ที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญา ได้แก่ ความรู้ในสาขาอาชีพหรือวิชาการด้านต่าง ๆ เช่น การคัดเลือกพันธุ์ข้าว การถนอมอาหาร วัฒนธรรม ศิลปะ จารีตประเพณี เป็นต้นส่วนทรัพยากรบุคคลที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญา ได้แก่ ชาวนาผู้ประสบความสำเร็จในการผลิต พราหมณ์ผู้เชี่ยวชาญในบายศรี เป็นต้น สรุป ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้จากทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือ องค์การซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติสืบต่อกันมาภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรของบุคคลและทรัพยากรความรู้ ประเภทของภูมิปัญญา ภูมิปัญญาด้านประเพณีชาวบ้าน ตามแบบแผนการดำเนินชีวิตจะเห็นว่านอกจากภูมิปัญญาที่ใช้ใน ชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การประกอบอาชีพ ฯลฯ ชาวบ้านยังต้อง ประกอบกิจประเพณีส่วนตัวและส่วนรวมกันมาหลายรุ่นหลายสมัย ภูมิปัญญาด้านประเพณีส่วนตัว นิยมทำในช่วงสำคัญของชีวิต เช่น การเกิด การบวช เป็นต้น โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อเสริมมงคลของชีวิต ทั้งในปัจจุบันและชาติภพหน้า นอกจากนั้นแล้วยังเป็นแนวทางในการ แก้ปัญหาชีวิต หรือป้องกันมิให้ชีวิตประสบปัญหาหรือเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ เช่น ประเพณีสู่ขวัญเด็ก อ่อน เป็นต้น หรือเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน ให้ผู้ประกอบพิธีรอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวงอีกภูมิปัญญาด้าน ประเพณีส่วนรวม เป็น กิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันทั้งชุมชน เพื่อให้ชุมชนมั่นคงมีสายสัมพันธ์ ร้อยรัดให้เกิด ความสามัคคี ช่วยกันสร้างสิ่งที่เป็นหลักของชุมชนร่วมกัน

สร้างวัด สร้างศาลา หรือสร้างแบบแผนที่ตั้งงานให้เป็นบรรทัดฐานอย่างเดียวกัน เช่นแบบแผนการผลิต หลักศีลธรรม จริยธรรม ที่เป็นแนวปฏิบัติให้ทุกคนอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข

เสรี พงศ์พิศ (2536:145) กล่าวว่า ภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะ คือมีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บตาย คุณค่า และความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวันมี เกี่ยวกับเรื่องเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรีและอื่น ๆ สรุปได้ว่าประเภทภูมิปัญญา มีลักษณะเป็นรูปธรรม และนามธรรมเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต เป็น กิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันทั้งชุมชน เพื่อให้ชุมชนมั่นคงมีสายสัมพันธ์ ร้อยรัดให้เกิดความสามัคคี

2.2 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (popular wisdom) เป็นคำที่รู้จัก กันมานานพอสมควร เป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งหลายแง่มุม ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ในแง่มุม ต่างกัน ดังนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือปัญญาชน ชาวบ้านหรือปัญญาชนท้องถิ่น (Intellectual Organic) หมายถึง “พื้นเพรากฐานของความรู้ของชาวบ้าน หรือความรอบรู้ของชาวบ้าน ที่เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์สืบเนื่องต่อกันมาทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ ด้วยตนเองหรือทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้ที่สะสมสืบต่อกันมา ” (สามารถ จันทรสุรัส, 2533 อ้างถึงใน สำเนียง สร้อยนาคพงษ์, 2535:24) ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาแห่งชีวิต ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้มาเป็นเวลานาน เพราะสังคม เปรียบเสมือนมนุษย์ หากไม่มีสอนหรือปัญญาย่อมไม่สามารถดชีวิตอยู่ได้ (ประเวศ วสี, 2534) อ้างถึงใน นิอุบล คงเกิด, 2540 หน้า 43)

วันเพ็ญ พวงพันธุ์บุตร (2542:108) ให้ทัศนะเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยว่า หมายถึงองค์ความรู้ ทั้งหลายที่มีการสั่งสมและถ่ายทอดสืบต่อกันมาของชาติไทย โดยการคิดค้นปรับเปลี่ยนผสมผสานกับความรู้ ใหม่ และพัฒนาให้เหมาะสม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

รุ่ง แก้วแดง (2543:204) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาไทยว่า หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถ และ ทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้พัฒนา และถ่ายทอด สืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุค

สมัย รัตนะ บัวสนธิ์ (2535:35) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงกระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อ ตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีต ประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ปรับเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน จะเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เอง และนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้าน คิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลวังเหนือ

ที่	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	อายุ	ที่อยู่
1	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร (ผู้นำการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง)	นายเล็ก สุขมาก	49	11 หมู่ 10
2	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร (ทำขนมลูกชุบ)	นายสามารถ ศรีสังข์	47	19 หมู่ 10
3	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดแผนไทย	นางสง เพรี	73	39 หมู่ 7
4	ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้านด้าน พิธีกรรม (สัปเพร่อ)	นายสนอง เฉลียวรัมย์	71	34 หมู่ 12
5	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านบำบัดรักษา (หมอเป่า)	นายโถม มาศรักษา	88	44 หมู่ 4
6	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านบำบัดรักษา (หมอเป่า)	นายมงคล นะมิตรัมย์	63	2 หมู่ 12
7	ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน (การผลิตของเล่นจากวัสดุธรรมชาติ)	นายวัชร ติยาภักดิ์	63	30 หมู่ 3
8	ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน (การทำบายศรี)	นายบุญเต็ม เชิดรัมย์	34	17 หมู่ 9
9	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร (ทำขนมไทย)	นางสี เชิดรัมย์	65	2 หมู่ 2
10	ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน (การผลิตของไม้กวาดทางมะพร้าว)	นายบุญมี วงศ์สุนทร	71	47 หมู่ 11
11	ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน (ยกชิต ทอผ้าไหม)	นางเต็ม เกิดผล	67	28 หมู่ 12
12	ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน (ทอเสื่อ)	นางปาน มาศรักษา	71	34 หมู่ 4

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม

ชื่อ-สกุล นายเล็ก สุขมาก อายุ 49 ปี
บ้านลำโรงน้อย เลขที่ 11 หมู่ที่ 10 ตำบลวังเหนือ อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม

ความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน คือเป็นผู้นำศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ ตำบลไร่นาสวนผสม ทำนา ทำไร่ การเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกพืชผักสมุนไพร การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เป็นเกษตรกรตัวอย่างที่ทำการเกษตรแบบพอเพียงไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ยึดหลักการทำเกษตรตามรอยพ่อของแผ่นดิน เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลที่มาศึกษาเรียนรู้ ณ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง (โคกหนองนาโมเดล)

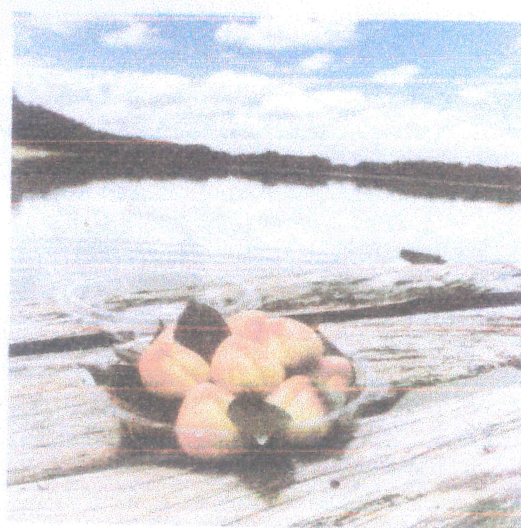
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร (การทำขนมลูกชุบ)

ชื่อ-สกุล นายสามารถ ตรีสังข์ อายุ 47 ปี
บ้านสำโรงน้อย เลขที่ 19 หมู่ที่ 10 ตำบลวังเหนือ อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร (การทำขนมลูกชุบ)

ความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน.....เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการทำขนมไทย
ขนมลูกชุบแบบต่าง ๆ เหมาะแก่การเป็นของฝาก และใช้นำไปเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ในวันสำคัญต่าง ๆ ที่
มีคุณค่าและน่ายกย่อง เช่น มอบในวันแม่ วันพ่อ วันคล้ายวันเกิด วันแห่งความรัก ฯลฯ

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดแผนไทย

ชื่อ-สกุล นางสง เพรี อายุ 73 ปี

บ้านแคบ เลขที่ 39 หมู่ที่ 7 ตำบลวังเหนือ อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดแผนไทย

ความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน.....เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการนวดรักษาชาวบ้าน ในบ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงใกล้เคียง ซึ่งได้เรียนรู้เพื่อเป็นกระบวนการถ่ายทอด พิธีมอบครู หรือการตั้งชั้น และเก็บเกี่ยวประสบการณ์มาในระยะเวลาหลายปี นับว่าเป็นผู้ชำนาญในการนวดเป็นอย่างดี มีแนวทางในการรักษา คือ ไรดอัมพทุกษ์ สะพักจุม เอวหลุด นวดตามร่างกาย มีนชาตามปลายมือ ปลายเท้า เส้นข้อเข่า วิธีการรักษา จะใช้วิธีการนวดมือ ยาประคบ และปัจจุบัน นางบัวไซ ยังทำการรักษาผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้านด้านพิธีกรรม

ชื่อ-สกุล นายสนอง เดลีธรรม์ อายุ 71 ปี

บ้านสัมพันธ์ เลขที่ 34 หมู่ที่ 12 ตำบลวังเหนือ อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้านด้านพิธีกรรม

ความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน.....เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการเป็น
สัปเหร่อประจำตำบลและต่างท้องที่ ที่ทำตามกระบวนการขั้นตอน ความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติกัน
มาตั้งแต่โบราณตั้งแต่ วิธีการเบิกโลง การมัดตราสังให้ให้ศพ การอาบน้ำศพ การเตรียมเมรุเผาศพ
ขั้นตอนการเผาศพเก็บกระดูก จนกระทั่งเสร็จสิ้นกระบวนการสุดท้ายคือการทำบุญตักบาตรในอีกวัน

5. ปราชญ์ชาวบ้านด้านบำบัดรักษา (หมอเป่า)

ชื่อ-สกุล นายจอม มาตรักษา อายุ 88 ปี
บ้านกะหาด เลขที่ 44 หมู่ที่ 4 ตำบลวังเหนือ อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้านด้านบำบัดรักษาโรค

ความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน.....เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดความเชื่อใช้เวทมนตร์คาถาเป่า (หมอเป่า) ไปตามร่างกายผู้ป่วยที่มี อาการป่วย เช่น อาการโรคจูสวัด ตุ่มหรือแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก โดยการเป่าติดกันประมาณ 5 วัน แผลก็จะฝ่อแห้งไปวันละเล็กน้อยจน ทรบ 5-7 ไม่ลุกลามต่อไป และหายขาดในที่สุด

6. ปราชญ์ชาวบ้านด้านบำบัดรักษา (หมอเป่า)

ชื่อ-สกุล นายมงคล นะมิตรรัมย์ อายุ 63 ปี
บ้านสัมพันธ์ เลขที่ 2 หมู่ที่ 12 ตำบลวังเหนือ อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้านเป่ารักษากระดูกหัก

ความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน.....เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการ
ถ่ายทอดความเชื่อใช้ดาตาอาคม หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่เชื่อว่าดาตาอาคมช่วยในการรักษากระดูกหัก
รวมทั้งมีผลเชิงจิตวิทยาที่สร้างความมั่นใจหรืออบอุ่นใจให้กับผู้ป่วยและญาติพี่น้องที่มาให้กำลังใจ
อาทิ การร่ายดาตาประสานกระดูก ดาตาช่วยลดอาการปวด ดาตาห้ามเลือด

7. ประชาชนชาวบ้านด้านการส่งเสริมมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การผลิตของเล่นโบราณจากวัสดุธรรมชาติ

ชื่อ-สกุล นายวัชร ทิชาภักดิ์ อายุ 61 ปี
 บ้านหนองโสน เลขที่ 30 หมู่ที่ 3 ตำบลวังเหนือ อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์
 ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น/ประชาชนชาวบ้านการผลิตของเล่นโบราณจากวัสดุธรรมชาติ
 ความรู้ความสามารถของประชาชนชาวบ้าน.....เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการ
 ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่คนรุ่นหลัง ให้ได้เรียนรู้กระบวนการผลิต และรู้จักของเล่นสมัย
 โบราณ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตของเล่นจากก้านกล้วย กะลามะพร้าว สานฟุตบอล ทำนก ทำปลาจากใบ
 มะพร้าว เป็นต้น

